

לענין עד אחד נאמן באיסורין

אחד המקורות היסודיים לדין עד אחד באיסורין הוא בגיטין דף ב' ע"ב. שם מפרש רש"י, "שהרי האמינה תורה כל אחד ואחד מישראל על הפרשת תרומה ועל השחיטה ועל ניקור הגיד והחלב". ותוס' שם ד"ה עד אחד, מבאר דברי רש"י בסוגיין שבאלה מיירי באיתחזק אסורא אבל מכיון שיש בידו לתקן, לומדים משם ללא איתחזק איסורא. נמצא שאיתחזק ויש בידו לתקן שזה ללא איתחזק (ואין בידו לתקן).

ותוס' שם בסוה"ד לענין נדה נראה שלומד דין עד אחד נאמן באיסורין מנדה עפ"י שני לימודים. דין דלא איתחזק ואין בידו לומדים מנדה בזמן ראיתה, ודין דאיתחזק ויש בידו לומדים מנדה בז' הנקיים, ואין לומדים לא איתחזק מאיתחזק ויש בידו לתקן. ועי' במהרש"א על אתר.

ולכאורה קשה, מדוע אין התוס' מרוצה משיטת רש"י הנ"ל, שיש ללמוד דין עד אחד נאמן באיסורין בלא איתחזק משחיטה ותרומה וניקור, וגם מדוע לא למד רש"י דין זה מנדה וכמ"ש התוס'?

ובישוב הדברים והסבר שיטותיהם של אבותינו הראשונים בסוגיא זו, בהבנת ענין איתחזק איסורא. הנה פשוט שבאיתחזק איסורא אין הע"א נאמן משום שהחזקה אלים טפי, ואין הגדת העד האחד מחליש את החזקה. אבל אם יש בידו לתקן שוב נאמן העד. וזה באחד מב' דרכים. א) שנאמן כיון שהיש בידו מחליש את החזקה, שהחזקה באה להגיד שמה שהיה כך יהיה, שהמצב הקדום יימשך, וזה שיש בידו לתקן באה להגיד שהחזקה הזאת עשויה להשתנות ואינה נצחית הואיל שיש בידו לבטלה. א"כ, כיון שאפשר לשנות את המצב הקיים ע"י מעשה מסוים, החזקה נחלשת ואין אנו יודעים אם המצב שהיה יהיה נמשך גם לעתיד.. על כן, אין בכח החזקה להכחיש את הע"א ולכן נאמן.

וב), החזקה אמנם במקומה ובכחה עומדת, רק במקום שיש בידו לתקן, יש להע"א נאמנות יתירה, וכעין מיגו, למשל בהפרשת תרומה, אי בעי היה יכול להפריש את התרומה לעיני הב"ד, והיה נאמן שאינו טבל בלי שום הגדת עדות מצדו. לכן, כשכן מגיד עדותו, כיון שיש בידו להציע הוכחה אתנה שתעלה בכחה מעל החזקה, בלי עדות, לכן ידיעה זו נוסף להגדתו מתגברת מעל החזקה, ונאמנותו מתקבלת.

ועכשיו, רש"י יסבור כההצעה הראשונה, שהחזקה נחלשת ע"י היש בידו, ולכן איתחזק איסורא ויש בידו דומה ממש ללא איתחזק איסורא ואין בידו, דבשניהם נאמנות העד במקומה עומדת, ואין חזקה יכולה לעררה. אבל תוס' יסבר כההצעה השנייה שיש בידו אינה מחלישה את החזקה, רק מחזיקה נאמנותו, ולכן באיתחזק ויש בידו נאמן הואיל ונאמנותו היא בדרגה יותר גבוהה, מה שאינו כן בלא איתחזק איסורא ואין בידו, שאין אנו יודעים עכשיו אם נאמין להעד האחד כיון שאין לו נאמנות יתירה, ואולי סתם נאמנות אינה מועילה אפילו כשאין חזקה כנגדו.

וביתר באור בדברי תוס', נראה שבתחילה חשבו שיש לתוס' שני תירוצים נפרדים על מקור דין עד אחד נאמן באיסורין, הראשון--שאם כי היא טמאה מ"מ לא נקרא איתחזק איסורא הואיל ואינה פולטת דם ולכן הוי לא איתחזק איסורא אם כי להלכה היא טמאה, והשני-- שיש בידה לתקנה ע"י טבילה. אבל אחרי העיון נראה שכולו מקשה אחד הוא, וא"ת הלא סו"ס היא טמאה, על זה י"ל שזה לא חשוב הואיל ויכולה לטבול. ולפי"ז תוס' אינו לומד דין עד אחד נאמן באיסורין משחיטה ותרומה כרש"י, שתוס' ס"ל שבידו לתקן מחזק נאמנותו של העד, אבל נשאר בחזקת איתחזק איסורא, משא"כ בנדה דהוי לא איתחזק איסורא.